

Nr 302

Av herr Gavelin m. fl., om ökat anslag till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

Flera år i rad har riksdagen påtalat det otillfredsställande med den långa väntetiden för erhållande av statsbidrag till vatten och avlopp och den stora balansen av sådana ärenden hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Föredragande statsrådet har också lovat senast vid föregående års riksdag att framlägga förslag till en bättre tingens ordning.

I årets statsverksproposition, sjätte huvudtiteln, framlägges nu ett sådant förslag. Landskommunerna hade förvisso väntat, att förkortning av väntetiden och minskning av balansen skulle åstadkommas huvudsakligen genom ökat anslag, om än en mindre jämkning nedåt av bidragen samtidigt hade fått accepteras. Men när förslaget nu går ut på att bidragsanslaget skall vara oförändrat och den eftersträfvade »förbättringen» för bidragstagarna skall åstadkommas enbart genom minskning eller i många fall ett fullständigt slopande av bidraget, tvekar vi icke att beteckna detta förslag som det mest landsbygdsovänliga eller landsbygdsmissgynnande som framlagts efter kriget.

Vatten och avlopp är enligt vår mening i allmänhet den viktigaste bostadsförbättringsåtgärden, icke minst på landsbygden. Detta har också statsmakterna bekräftat genom att vatten och avlopp gjorts till villkor för att man skall få bygga eller förbättra bostäder med statens ekonomiska hjälp. Men samtidigt blir denna hjälp därigenom förmenad landsbygden i den mån det inte blir ekonomiskt möjligt att i tid utföra vatten- och avloppsanläggningar. Då dessa i regel blir flerdubbelt dyrare än i städer och större tätorter — särskilt sådana som har ett gammalt ledningsnät som endast behöver utvidgas — har statsbidraget till vatten och avlopp varit av den största betydelse för landskommunerna. Men i den mån sådana anläggningar på grund av minskning eller bortfall av statsbidraget omöjliggöres eller fördröjes, så blir därmed landskommunernas möjligheter att tillgodogöra sig de bostadssociala förmånerna och att genom förbättrade bostäder hejda avfolkningen illusoriska. De bostadssociala förmånerna blir därmed i huvudsak en förmån, tillgänglig endast för tätortskommunerna.

Mot den motivering som föredragande statsrådet anfört kan riktas flera vägande invändningar. Uttalandet att en utökning av kommunernas självbestämmanderätt i fråga om avgifter kommer att förbättra de ekonomiska förutsättningarna för tillkomsten av vatten- och avloppsanläggningar, finner vi närmast cyniskt. Det innebär ju endast en möjlighet att överföra kostnader från kommunen till den enskilde. Landskommunernas och deras

Bihang till riksdagens protokoll 1955. 4 saml. Nr 302—310

invånarens ekonomiska förutsättningar förbättras därigenom, såvitt vi kan finna, inte ett dugg.

Två skäl tala enligt vår mening kraftigt för att för närvarande icke göra någon väsentlig ändring i bidragsreglerna. Det ena är att statsbidragsgivningen på detta och närstående områden ändock kommer att bli föremål för omprövning i samband med allmänna statsbidragsutredningens kommande förslag. Det andra är att eftersom, enligt vad statsrådet anfört, utvecklingen beträffande kostnader och skatteunderlag går i den riktningen, att balans mellan dessa faktorer snart torde vara uppnådd, finns det inte anledning att nu skära ned bidragen så kraftigt, som förslaget skulle innebära. Ett ytterligare skäl för uppskov med omprövningen av bidragsreglerna är att enligt statsrådets uttalande jämväl vattenvårdskommitténs förslag medför, att andra synpunkter än de nu aktuella kan behöva tagas i betraktande vid ändring av statsbidragsreglerna.

Vi kan icke inse att gällande statsbidragssystem i princip avviker från andra sådana bidragssystem, t. ex. för folkskolor och ålderdomshem, där bidraget utgår med hänsyn till skatteunderlaget under en sjuårsperiod. Över huvud taget vilar bidragsregler, enligt vilka bidraget helt eller delvis bestämmas av det absoluta antalet skattekrönor per invånare, på den fullständigt felaktiga uppfattningen, att kommunens ekonomiska möjligheter förbättras i takt med skatteunderlagets tillväxt. I stället blir dessa i allmänhet tämligen oförändrade, därför att utgifterna stiger i motsvarande takt på grund av penningvärdets fall och andra fördyringar av liknande art. I den mån som ett stigande antal skattekrönor per invånare motsvaras av stigande utgifter utan att nya ändamål tillgodoses, medför bidragsregler av här avsett slag, att statsbidragen automatiskt minskas och kostnaderna i allt större utsträckning föres över på kommunerna, fastän deras reella möjligheter att bära dem icke förbättrats.

Övergång från sju- till treårsmedeltal skulle säkerligen innebära en lika väsentlig som plötslig minskning eller bortfall av statsbidraget. I vilken omfattning så kommer att ske framgår tyvärr icke av propositionen, men vi förutsätter att utskottet vid behandling av frågan i förekommande fall noggrant undersöker verkningarna för kommunerna av en sådan ändring i bidragsreglerna. Att samtidigt med det bidragsbortfall, som skulle följa av övergång från sju- till treårsregeln, sänka den grundläggande bidragsprocenten från 60 till 50 procent, finner vi ur landskommunernas synpunkt oacceptabelt. Men vad vi finner allra mest otillfredsställande är ändock förslaget att sänkningarna av bidragen skall gälla icke endast anläggningar, som påbörjas efter de avsedda författningsändringarnas ikraftträdande, utan även alla dem som påbörjats intill två år tidigare. Att minska statsbidragsmöjligheterna i så stor utsträckning som förslaget innebär och samtidigt låta minskningen få retroaktiv verkan finner vi uteslutet. Sådana stora och plötsliga förändringar i landskommunernas villkor omöjliggör

en rationell planering av en kommuns investeringspolitik och kommer att skapa mycket svåra motsättningar mellan de kommunmedlemmar, som bor i områden som redan fått vatten och avlopp, och sådana, där detta ännu fattas.

Slutligen anser vi att riksdagen icke utan vidare kan acceptera vatten- och avloppssakkunnigas förslag att vatten och avlopp för nybebyggelse i landskommunerna icke skulle vara statsbidragsberättigat. Det försprång i olika avseenden, som de större tätortssamhällena redan har, när det gäller att dra till sig befolkning från landsbygden, bör enligt vår mening föranleda, att staten lämnar bidrag till vatten och avlopp även för nybebyggelse i landskommunerna, där ju sådana anläggningar som regel är dyrare än i tätorterna samtidigt som kommunernas och deras invånares ekonomiska möjligheter är mindre.

Även om vi är medvetna om att det nuvarande läget inte medger någon större ökning av bidragsanslaget för nästa budgetår, anser vi att riksdagen bör bifalla den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärda blygsamma höjningen från 25 till 30 miljoner kronor.

Under återopande av det anförda hemställer vi alltså,

att riksdagen beslutar, dels att ifrågavarande anslag måtte höjas till 30 miljoner kronor;

dels att någon ändring av bidragsreglerna i för bidragstagarna ogynnsam riktning för närvarande icke sker;

dels att, därest viss jämkning befinnes oundgänglig, utredning förebringas om dess storlek och verkningar och att i varje fall en skärpning av villkoren både genom sänkning av det grundläggande procenttalet från 60 till 50 och en förkortning av medeltalsperioden för skatteunderlaget icke vidtages;

dels att ändrade bidragsregler under alla omständigheter icke ges retroaktiv verkan utan göres tillämpliga endast för företag som påbörjas efter ändringens ikraftträdande;

dels ock att vatten och avlopp för nybebyggelse i landskommunerna som regel ges bidragsmöjlighet.

Stockholm den 26 januari 1955

J. O. Gavelin

Olof W. Wiklund
Öjebyn

Harald Kärrlander

Erik W. Norén

Edvin Gustafsson
i Bogla

Einar Asp

T. Fredriksson

Hildur Ericsson

Helge Lindström

Sigfrid Jonsson
